

תוצאות חיים

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גלוזן 69

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

נושאי השיעור: א) שאלה מעניינת איך מותר לדוד לשמוח במפלת שונאיו חילוק בין הלשון נפילה למפלה ולפ"א א"ש.
ב) דברי הרמב"ם לא לברך על הבדיקת חמץ שלאחר הפסח- קושיית הפר"ח- נידון לענין שחיטת בן פקועה האם צריך לברך על שחיטתו והאם יש בזה מח' ראשונים- תירוץ הפר"ח לקושייתו- נידון מענין מה יעשו כשקרא אחד העולים רק שני פסוקים- מח' אחרונים למה לא נאמר סב"ל- דברי האגרות משה שפסוק ארוך הוא כשני פסוקים- מסקנת מרן להלכה.
ג) הלכות ערב פסח שחל להיות בערב שבת מתוך שע"ב ס' פ"ט.

הפסח, יבדוק לאחר הפסח, כדי שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה, ועל הבדיקה שלאחר הפסח לא יברך. עכ"ל הרמב"ם והשו"ע.

קושיית הפר"ח למה לא יברך הרי הוא מחויב לבדוק.

והפרי חדש תמה למה לא יברך וז"ל ומה שכתב ועל הבדיקה שלאחר הפסח לא יברך הטעם, דכיון שאינו עובר עליו אפילו מדרבנן בשהייתו מכאן ואילך היאך יברך על ביעורו, אבל בתוך הרגל שכל שעה שמשהה עובר עליו, שייך לברך כסף משנה בפרק ג' מהלכות חמץ ומצה. וצריך לעיין בזה, שהרי סוף סוף הבדיקה הוי מצוה מדברי סופרים ועיין במה שכתבתי לביאורי ליה"ד בסימן י"ג סעיף קטן ה', ע"ש וצ"ע עכ"ל הפרי חדש.

בכסף משנה כתב הטעם כיון שאין חיוב לבערו לאחר הפסח, לכן לא צריך ברכה. וברבינו מנוח כתב שלא מברכים על קנס, שחמץ אחר הפסח אסור בהנאה מדין קנס. ומ"מ מקשה הפרי חדש סוף סוף כיון שיש חיוב לבדוק, צריך לברך. ונשאר בצ"ע.

דברי הפר"ח לענין ברכה על שחיטת בן פקועה האם יש מח' ראשונים בזה.

אבל בשו"ע יורה דעה ס' י"ג דן שם הפרי חדש בדברים דומים. הרי יש דין, אם אדם שחט בהמה ונמצא בתוכה עובר בן שמונה חדשים, נותר העובר בשחיטת אימו, וזהו בן פקועה. אבל אם הוא בן תשעה חדשים, דהיינו שהיה כבר צריך להוולד, אז הדין שונה. וז"ל השר"ע שם ס"ב השוחט את הבהמה ונמצאת כשרה, ומצא בה עובר בן ח', בין חי בין מת, או ב' ט' מת, מותר באכילה ואינו טעון שחיטה. ואם מצאו בה בן ט' חי, אם הפריס (פירוש שהולך בפרסותיו על הארץ) על גבי קרקע טעון שחיטה, אבל שאר טרפות אינו אוסר אותו. ואם לא הפריס על גבי קרקע, אינו טעון שחיטה. עכ"ל. ואפילו שמדין תורה אין חילוק בין הפריס על גבי קרקע, או שלא, ולעולם נותר בשחיטת אימו, אבל גזרו רבנן שאם מיד לאחר הלידה הולך כדרכו, אתי לאחלופי בשאר כבשים, ואסור. ובפרי חדש דן אם קרה פסול בשחיטה האם הבהמה נפסלת, והביא שהרא"ש והר"ן כתבו שהשחיטה פסולה, שכיון שחייבו חכמים לשחוט, צריך שתהא השחיטה כדת וכדין. אבל הביא שהרשב"א כתב שהעיקר ששחטו, ואם קרה פסול בשחיטה אין איסור בדבר, שהרי כל הצורך לשחוט הוא מפני הרואים שלא יאמרו שאכלו את הבהמה בלא שחיטה, וא"כ אם קרה פסול בשחיטה כיון שאין חשש מהרואים שדבר זה לא ניכר אינו מעכב. והפרי חדש כתב שהנפק"מ היא לענין הברכה, שלדעת הרא"ש וסייעתו שהשחיטה צריכה להיות כדת וכדין, צריך לברך. אבל לדעת הרשב"א שדיני השחיטה לא מעכבים, לא צריך לברך. אבל כתב שמצא בתשובת הרשב"א שכתב שצריך לברך על

א.

שאלה מעניינת איך מותר לדוד לשמוח במפלת שונאיו.

נתחיל עם שאלה, דוד המלך בתהילים (פ' ק"ט) מבקש מהקב"ה על השונאים שלו ואומר "למנצח לדוד מזמור אלד"י תהלתי אל תחרש" כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו דברו אתי לשון שקר" ועוד אמר להקב"ה על שונאיו, "תחת אהבתי ישטננני" וישימו עלי רעה תחת טובה ושנאה תחת אהבת" וביקש עליהם, "יהי אחריתם לאחרית בדור אחר ימח שמם" ובפסוק כ"ח ביקש דוד מהקב"ה, "יקללו המה ואתה תברך קמו ויבשו ועבדך ישמח" וביאור הפסוק שאפילו שהם מקללים אותי, אתה הקב"ה תברך. קמים עלי, בסופו של דבר הם יבושו, ועבדך ישמח. וז"ל המצודות דוד יקללו המה, אף כי המה מקללים אותי, אתה תהפכם לברכה. ואם כי קמו עלי, מה בכך הלא קמו ויבושו, כי לא יוכלו לי, ואני אשמח במפלתם עכ"ל. ושאל אותי הבה"ח מרדכי תם הרי כתוב "בנפול אויבך אל תשמח" ואיך דוד שמח במפלתם של שונאיו.

חידוד הדברים שהקושיא היא על המצודות דוד.

ובעצם הקושיא היא על המצודות דוד שהרי אפשר להסביר את הפסוק אחרת, כמו שהסביר המלבי"ם וז"ל וגם שידעו כי אתה עשית שיקללו המה, שגם קללתם שקללו אותי עשית אותה שיקללו כדי שאתה תברך, וע"כ קמו ויבושו אחר שבקללתם הסבו לי ברכה, ועבדך ישמח כי היה הקללה לברכה עכ"ל ולפי דבריו נמצא שהשמחה של דוד היא לא היתה במפלתם, אלא שקיבל ברכה וא"כ הקושיא לא על הפסוק, אלא על המצודות דוד.

חילוק מרן שליט"א בין נפילה למפלה.

ונראה לחלק בין נפילה לבין מפלה. נפילה, זה מצב ביניים ויכול להיות לזה עוד תיקון. ומפלה, זה כבר שהמצב אבוד והכתוב "בנפול אויבך וגו'" מדבר על אדם שבנפילה. אבל דוד המלך שמח במפלת שונאיו כיון שהיו במפלה, שאין להם תיקון. ויש לדייק כך במצודות דוד שכתב "ואני אשמח במפלתם".

ב.

דברי הרמב"ם שלאחר הפסח בודקים בלא ברכה.

הרמב"ם אומר חידוש גדול בענין בדיקת חמץ. הרי על הבדיקה מברכים על ביעור חמץ, ואם אדם לא בדק חמץ בערב פסח, בין בשוגג ובין במזיד בודק בפסח עצמו בברכה. ואם נזכר לאחר פסח, כותב הרמב"ם שחייב לבדוק, אבל בלא ברכה. וז"ל הרמב"ם חמץ ומצה (פ"ג ה"ה) [וכן העתיק השר"ע (ס' תלה) דבריו] לא בדק בליל ארבעה עשר, יבדוק ביום ארבעה עשר. באיזו שעה שיזכור מהיום. לא בדק כל יום ארבעה עשר, יבדוק בתוך הפסח. לא בדק בתוך

שחיטת בן פקועה, כיון שמצוה של דבריהם היא, ומברכים על שחיטתה. וכתב הפרי חדש שבלאו הכי כיון שקיי"ל כהרא"ש וסייעתו צריך לברך.

בדברי הר"ן האם צריך לברך על נר חשד של חנוכה.

והביא עוד שהר"ן בפרק במה מדליקין כתב לענין בית שיש בו שני פתחים, שמדליק דוקא במקום אחד בברכה. ובמקום השני כיון שהוא רק מפני החשד, לא מברך. וכתב הפ"ח על דבריו בזה"ל וליתא, דכיון דמדברנן צריך להדליק. אף על גב שלא הצריכו להדליק אלא משום חשדא דעלמא, מצוה דרבנן היא ומחייב לברוכי עלה. עכ"ל. ובקונטרס אחרון כתב הפ"ח ליישב מדוע לא מברכים על בדיקת חמץ שלאחר הפסח, וכתב כיון שאין חובה לבער את החמץ שעבר עליו הפסח, א"כ לא שייך לברך על ביעור חמץ, והיה אפשר לברך על בדיקת חמץ, אבל כיון שחז"ל לא תיקנו כזה נוסח אין אנו יכולים להמציא נוסח מעצמנו. וז"ל הפ"ח שאני התם שאע"פ שמצווה לבדוק, אינו מצווה לבער החמץ שמוצא, אלא משמע ודאי שבהיכרא כל זהו דליעביד ליה, סגי בה כי היכי דלא ליחלף ליה בפת דהתירא, או אי בעי משליכו לבין העצים וכו' וכיון דלא מחייב לבעוריה מן הבית, בדין הוא דלא ליברך עילויה על ביעור חמץ. וד"ק עכ"ל.

מח' גדולה באחרונים בטעה וקרא רק

שני פסוקים בס"ת האם חוזר וקורא בברכה.

נתקדם הלאה יש הלכה בשו"ע (ס' קל"ז סעיף ד') שצריך לקרוא עשרה פסוקים בתורה בשני וחמישי, וכל אחד מהעולים צריך לקרוא לפחות שלשה פסוקים, ואם קראו תשעה פסוקים יצאו יד"ח, וראיה לדבר פרשת עמלק שיש שם רק תשעה פסוקים. ואם קראו רק שמונה פסוקים, כתב השו"ע שצריכים לחזור ולקרו. ולענין הברכה במג"א כתב שצריך לחזור גם על הברכה הראשונה, ובט"ז כתב שלאחר הברכה האחרונה יקרא עוד פסוק, וישלים לו לג' פסוקים ויברך רק ברכה שניה (ע"פ הפמ"ג).

ולענין הלכה נבוכו גדולי עולם האם להכריע כהט"ז או כהמג"א. ולכאור' היה צריך להיות הדין ספק ברכות להקל. וכך כתבתי בשע"ה (ח"א ס' כ"ב ס' כ"ז) אבל יש עוד נפק"מ האם צריך לחזור על השני פסוקים הראשונים למג"א חוזר על הכל בברכות, ולט"ז חוזר רק פסוק אחד. ובשע"ה כתבנו שיחזור על הכל, ובלי ברכה ראשונה. וזה צ"ע האם זה טוב, כיון שבפרי מגדים כתב להלכה שהדין סב"ל, וז"ל ולענין דינא וכו' וודאי קיימא לן ספק ברכות לקולא, והשתא אם קורא יתחיל מפסוק שלישי לחוד, דאם למפרע נראה שברכה אחת בטעות. ומברך רק ברכה שניה. עכ"ל ולדבריו יש בעיה לחזור על כל הפסוקים.

הכרעת החיד"א שצריך לברך כהמג"א.

ובברכי יוסף דן בעומק הסוגיא, וכתב בסיום דבריו בזה"ל לענין הלכה דעתי הקצרה נוטה, כדברי הרב מגן אברהם, והרב אליה רבה, והרב פנים מאירות, דהגם דברכה שבירך באחרונה בטעות וכמאן דליתא, הא נמיהא אהניא להסיח דעתו ונסתלק מקריאה ואזדא לה ברכה ראשונה, ובעי ברוכי פעם אחרת לפניה. וכ"ש שכתבו כן בשם שיבולי הלקט שהוא מן הראשונים וד"ק. עכ"ל. ומבואר מדבריו כיון שבירך ברכה אחרונה והסיח דעתו, צריך לחזור לברך גם על ברכה ראשונה. ואין להקשות מה עם ספק ברכה לבטלה, כיון שדין זה דוקא לאדם שמסתפק, אבל מי שנמצא בתוך הסוגיא ויש לו ראיות שצריך לברך, אל נחשב לגביו ספק, ויכול לברך. וכיון שהברכי יוסף הביא ראיות שצריך לברך, לא חשש לברכה לבטלה.

דברי האגרות משה לחלק בין פסוקים גדולים לפסוקים קטנים.

ובאגרות משה (אור"ח ס' ל"ה) כתב דבר מענין שכשיש פסוק ארוך, אפשר לחלק את הפסוק לשנים. והביא ראיה מגמ' קידושין (ל). שכתוב שיש ה' אלפים ותתפ"ח פסוקים בכל התורה. ובספרים שלנו יש רק ה' אלפים ותתמ"ה פסוקים דהיינו פחות מ"ג פסוקים.

ובהכרח שיש כמה פסוקים מחוברים ואם זה פסוק קצר, אין מה לעשות וחייב לחזור. אבל בפסוק ארוך כתב האגרות משה שלא צריך לחזור, שנחשב כשני פסוקים ודבר זה מצינו בראב"ה שכתב הטעם שאסור לעשות סימן של סוף פסוק בס"ת הוא, כיון שיש הרבה דעות איפה הוא סוף פסוק, ואם יעשה סימן יתכן שיש חולקים וסוברים שהכל פסוק אחד, ונמצאה הספר פסול.

מסקנת מרן שליט"א להלכה כמו שכתב בשע"ה.

מסקנת הדברים. מאחר שהשבלי הלקט הוא יחיד מהראשונים, ואין עוד ראשונים שדנו בזה, אפשר שהיו חולקים עליו. ועוד שכל האחרונים ראו את השבלי הלקט, ולא פסקו כמותו. א"כ נשאר הכלל שספק ברכות להקל, וק"ו שקריאת שלושה פסוקים אינו מעכב כ"כ, שבמהר"ק מביא דעה שכיון שהקריאה רק תקנתא, אין מעכב מספר הפסוקים. ובדיעבד בשני פסוקים, יצא יד"ח. וכן הביא השפתי חכמים במגילה דעה זו. אפילו שבכה"ח דחה דעה זו, יעו"ש. מ"מ בתורת סניף לומר סב"ל, מצטרף. ולכן אנו פוסקים כהט"ז דלא כהמג"א.

ג.

הלכות ערב פסח שחל בשבת מתוך שע"ה ס' פ"ט.

א) ערב פסח שחל להיות בשבת, בודקים את החמץ בברכה בליל שלשה עשר, דהיינו בליל יום הששי, ואחר הבדיקה מבטלו ואומר כל חמירא וכו' כמו בשאר שנים. וביום ששי שורפו גם כן בזמן ששורפים בכל ערב פסח. אבל אינו צריך לומר אז כל חמירא, אלא בשבת לאחר סעודה שנייה, מבטלו ואומר כל חמירא וכו'.

ב) יש אומרים שהבכורים (הנוהגים להתענות בכל ערב פסח, כדלעיל סימן פ"ח סעיף ו') מתענים ביום חמישי, ואם קשה לו להתענות עד לאחר בדיקת חמץ, יכול לטעום דבר מועט קודם הבדיקה או יעשה שליח לבדוק. ויש אומרים שאינם מתענים כלל הואיל ונדחה.

ג) אין מבשלים לשבת זו תבשילי קמחים וגריסים שיכולים להתדבק בקדירות, כיון שאסור להדיחן מאחר שאין צורך בהן שוב באותו היום. על כן יבשלו רק מאכלים שאינם מתדבקים. (ולכן נהגו שלא לעשות לשבת זו "כובאנה" מחמשת מיני דגן, משום שלפעמים נדבקות העיסה בקדירה). ואחרי האכילה ינערו היטב את המפה, ויקנחו הקערות באצבע, כיון שאסור להדיח שלא לצורך. ויצניעום עם כל כלי החמץ, בחדר שאין רגילים ללכת לשם בפסח. ואם נשאר מעט פת, אפשר להאכילה לבהמה, או ליתנה במתנה לגוי, שלא על מנת שיצא בה לרשות הרבים. ואם אי אפשר לעשות בדרכים אלו, יש לכפות כלי על החמץ עד מוצאי יום טוב, ואז יבערנו. ומכבדים את הבית באופן המותר. והמנהג בדורות הללו לבשל תבשילי השבת (שאינן בהם חמץ) בקדירות של פסח, ושופכים מהם בשעת הסעודה לקערות חמץ.

ד) בבוקר מתפללים בהשכמה תכף שעלה עמוד השחר, ויזדרזו בתפילה כדי שלא לאחר הזמן שמתורים באכילת חמץ. (ובענין הפטרת שבת זו, עיין לעיל סימן פ' סעיף ד'). וכדי לקיים מצות סעודה שלישית, יש אומרים שיחלק סעודת שחרית לשתיים, דהיינו שיברך ברכת המזון, ומפסיק מעט בהליכה ובדברי תורה או בטיוול, וחוזר ונוטל ידיו ואוכל קצת, ומברך שנים ברכת המזון. ויש אומרים שזמנה דוקא אחר מנחה, לכן יעשנה אז במצה עשירה (ודוקא עד שלוש שעות קודם הלילה, כדלעיל סימן פ"ח סעיף ב'), או ישתה רביעית יין או מיץ ענבים (ובתוך שלוש שעות קודם הלילה, צריך לכל הפחות שתי רביעיות או רובן) והוי במקום סעודה, או במיני פירות ובשר.

ה) בערב שבת זו, יזהר כל אדם במאד מאד לשאול אם הפרישו חלה מן החמץ שאפו לכבוד שבת. כי אם לא הפרישו חלה ונזכרו בשבת, יש בזה מבוכה גדולה מה לעשות, כי אסור להפריש חלה בשבת, וגם אסור להשהותן, ויש אורים שצריך ליתן כל החלות לגוי במתנה גמורה קודם שעה שנאסרין בהנאה, ויש חולקים, וכתבו תקנות אחרות וכולן דחוקות, על כן צריכים לזהר בדבר.